

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 67244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2011.gada 21.martā Nr.6-5/13

Latvijas Osteoporozes un kaulu metabolo slimību asociācijai

Hipokrāta ielā 2,
Rīga, LV-1038

Par pārbaudes lietas
Nr.2011-7-19B izbeigšanu

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 24.panta otro daļu uz Jūsu 2011.gada 17.janvāra iesnieguma (reģistrēts ar Nr.42) pamata tika ierosināta pārbaudes lieta Nr.2011-7-19B, lai pārbaudītu, vai veselības aprūpes un ārstēšanas pieejamība Latvijā vīriešiem, kuri slimo ar osteoporozi, ir vērtējama kā dzimumu diskriminācija un atbilst Satversmei.

Objektīvai pārbaudes lietas izskatīšanai, pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 13.panta pirmo daļu, kas nosaka Tiesībsarga tiesības pieprasīt un saņemt bez maksas no iestādes pārbaudes lietā nepieciešamos dokumentus (administratīvos aktus, procesuālos lēmumus, vēstules), paskaidrojumus un citu informāciju, Veselības ministrijas, Zāļu valsts aģentūras un Veselības ekonomikas centra ar lūgumu sniegt skaidrojumu par Jūsu iesniegumā norādīto situāciju.

2011.gada 4.martā tika saņemta Zāļu cenu valsts aģentūras vēstule Nr.1-3.13/148, kur norādīts, ka Jūsu iesniegumā minētais jautājums ir Ekonomikas centra kompetencē (skat. pielikumu Nr.1.).

2011.gada 28.februārī tika saņemta Veselības ekonomikas centra vēstule Nr.1-01-8.6/657, kur sniegts detalizēts skaidrojums par osteoporozes veidiem un kompensācijas kārtību (skat. pielikumu Nr.2.).

2011.gada 14.martā tika saņemta LR Veselības ministrijas vēstule Nr.01-18.01.16/1119 par medikamentu kompensācijas sistēmu (skat. pielikumu Nr.3.).

Vērtējot Jūs iesniegumu, analizējams gan personu tiesības uz veselības aizsardzību, kas noteikts Satversmes 111.pantā, gan diskriminācijas aizlieguma princips, kas noteikts Satversmes 91.pantā.

2006.gada 31.oktobra Ministru Kabineta noteikumi Nr.899 „Ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtība”, kas izdoti saskaņā ar Farmācijas likuma 5.panta 20.punktu, ir viens no mehānismiem Satversmes 111.pantā grantēto

tiesību īstenošanai. Finansiālais atbalsts personām medikamentu iegādei kā sociālais atbalsts ir īstenojamas vadoties no valsts ekonomiskām iespējām, attiecīgi izvērtējot, kurām pacientu grupām šie medikamenti ir visnepieciešamākie. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka sociālās tiesības ir ļoti nozīmīgas, taču vienlaikus īpašas, atšķirīgas cilvēktiesības, jo šo tiesību realizācija ir atkarīga no katras valsts ekonomiskās situācijas un pieejamiem resursiem, proti, tā ir cieši saistīta ar katras valsts iespējām. Tādēļ arī starptautiskajos dokumentos sociālās tiesības ir formulētas kā vispārīgi valsts pienākumi, atstājot valstīm plašas izvēles iespējas šo tiesību realizācijā (*sk. Satversmes tiesas 2001.gada 13.marta sprieduma lietā Nr.2000-08-0109 secinājumu daļu*). Līdz ar to atbalsta nesniegšana kompensējamo medikamentu veidā visām pacientu grupām nav uzskatāma par pārkāpumu.

Tomēr, veidojot zāļu kompensācijas sistēmu, ir ievērojams Satversmes 91.pantā noteiktais vienlīdzības princips (tā abi elementi – līdztiesības princips un diskriminācijas aizliegums)¹. Tāpat ievērojama Latvijai saistošā Padomes 2004. gada 13. decembra direktīva 2004/113/EK, ar kuru īsteno principu, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm, attiecībā uz pieeju precēm un pakalpojumiem, preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu. Minēto direktīvu saskaņā ar tās 3.panta pirmo daļu piemēro attiecībā uz visām personām, kas piegādā preces un sniedz pakalpojumus, pieeja kuriem ir publiska un nav atkarīga no iesaistītās personas, gan publiskajā, gan privātajā sektorā, ietverot valsts struktūras. Līdz ar to valsts iestādēm, veidojot medikamentu kompensācijas sistēmu, un, izsniedzot kompensējamus medikamentus, ir pienākums ievērot tiešās un netiešās diskriminācijas aizliegumu uz dzimuma pamata. Tiešā diskriminācija ir gadījumos, ja attieksme pret vienu personu ir mazāk labvēlīga dzimuma dēļ, nekā attieksme pret kādu citu ir, ir bijusi vai būtu bijusi līdzīgā situācijā, savukārt, netiešā diskriminācija ir gadījumos, ja šķietami neitrāls noteikums, kritērijs vai prakse nostādītu viena dzimuma personas īpaši nelabvēlīgā situācijā salīdzinājumā ar otra dzimuma personām, ja vien minētais noteikums, kritērijs vai prakse nav objektīvi attaisnojams ar leģitīmu mērķi, ar nosacījumu, ka līdzekļi šī mērķa sasniegšanai ir piemēroti un nepieciešami.

Saskaņā ar Satversmes tiesas atzīto, lai izvērtētu, vai apstrīdētā tiesību norma atbilst Satversmes 91.pantam, jānoskaidro: vai un kuras personu grupas ir vienādos un salīdzināmos apstākļos, vai apstrīdētā tiesību norma paredz atšķirīgu attieksmi, vai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis, un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk. Satversmes tiesas 2003.gada 4.decembrī Lietā Nr.2003-14-01 secinājumu daļas 11.punktu*) Sievietes un vīrieši ar diagnozi osteoporoze atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. Vienlīdzības princips, kas izriet no Satversmes 91.panta pirmā teikuma, liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas

¹ E.Levits. Par tiesiskās vienlīdzības principu. Par līdztiesību likuma un tiesas priekšā. Par Satversmes 91. pantu. Latvijas Vēstnesis, 08.05.2003., nr.68.

vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats (sk. *Satversmes tiesas 2002.gada 26.novembra spriedums lietā Nr.2002-09-01 secinājumu daļas 3.1.punktu*).

Kā izriet no Veselības ekonomikas centra (skat. pielikumu Nr.2) un Veselības ministrijas (skat. pielikumu Nr.3) sniegtajiem skaidrojumiem, atbilstoši 2006.gada 31.oktobra Ministru Kabineta noteikumu Nr.899 „*Ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtība*” pirmajam pielikumam zāļu kompensācija 50 procentu apmērā gan vīriešiem, gan sievietēm tiek nodrošināta sekojošu diagnožu gadījumā: *M80 Osteoporoze ar patoloģisku lūzumu, M81.4 Medikamentu izraisīta osteoporoze, M81.5 Idiopātiskā osteoporoze, M82Osteoporoze citur klasificētu slimību dēļ*. Kompensējamo zāļu sarakstā gan vīriešiem, gan sievietēm pie diagnozēm *M80 Osteoporoze ar patoloģisku lūzumu, M81.4 Medikamentu izraisīta osteoporoze, M81.5 Idiopātiskā osteoporoze, M82Osteoporoze* tiek kompensēti šādas aktīvās vielas saturošie medikamenti: *Cholecalciferolum, Alfacalcidolum, Calcitriolum*. Līdz ar to arī vīriešiem ir pieejami medikamenti osteoporozes ārstēšanai, ko 50 procentu apmērā kompensē valsts. Sievietēm menopauzē pie diagnozēm *M80 Osteoporoze ar patoloģisku lūzumu, M81.4 Medikamentu izraisīta osteoporoze, M81.5 M82Osteoporoze citur klasificētu slimību dēļ* ir iekļauti šādi aktīvās vielas saturošie medikamenti *Natrii risedronicum, Natrii alendronatum/cholecalciferolum, Ac.ibandronicum, Ac.zoledronicum, Strontii ranelatum*. Veselības ekonomikas centrs norāda, ka saskaņā ar informāciju no zāļu aprakstiem ar norādi vīriešiem ir pieejami šādi medikamenti *Ac.zoledronicum, Natrii risedronicum un Teriparatidum*.

Tā kā valsts kompensējamie medikamenti 50 procentu apmērā pieejami abiem dzimumiem nav pārkāpts Satversmes 91.pants. Kā izriet no augstāk minētajiem Veselības ministrijas un Veselības ekonomikas centra skaidrojumiem pacientu grupai sievietēm menopauzē tiek kompensēti atsevišķi medikamenti, kas netiek kompensēti vīriešiem. Medikamentu ražošanai tikai sievietēm menopauzē un attiecīgi zāļu kompensēšanai šai pacientu grupai ir saskatāms leģitīms mērķis, jo tas ir saistīts ar dzimuma īpatnībām, proti, menopauzi, kas nav vīriešiem. Tiesībsargs atbalsta kompensējamo medikamentu klāsta paplašināšanu, palielinot finansējumu un pieejamos medikamentus vīriešiem ar diagnozi osteoporoze. Veselības ekonomikas centra un Veselības ministrijas norāde par iespējamo finansējuma palielinājumu un attiecīgi potenciālu zāļu iegādes kompensācijas izdevumu apmēra palielināšanu un jaunas pacientu grupas vīriešiem ar osteoporozi iekļaušanu pie diagnozēm *M80 Osteoporoze ar patoloģisku lūzumu, M81.4 Medikamentu izraisīta osteoporoze, M81.5 M82Osteoporoze citur klasificētu slimību dēļ* tikai 2012.gadā, nav vērtējams kā pārkāpums. Satversmes tiesa ir arī uzsvērusi, ka “*valstij ir ne tikai*

tiesības, bet arī pienākums savas saistības sociālo tiesību jomā samērot ar savām ekonomiskajām iespējām. Pretējā gadījumā apgrūtināta var tikt citu valsts pienākumu izpilde, tajā skaitā citu sociālo tiesību realizēšana” (Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 22.3. punkts).

Pielikumā:

1. Zāļu cenu valsts aģentūras vēstules Nr.1-3.13/148 kopija uz 1 lpp.
2. Veselības ekonomikas centra vēstules Nr.1-01-8.6/657 kopija uz 2 lpp.
3. LR Veselības ministrijas vēstules Nr.01-18.01.16/1119 uz 2 lpp.

Ar cieņu,
Tiesībsarga pilnvarojumā
vecākā juriskonsulte

V.Slaidiņa